

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
KOMISIJA ZA VARSTVO NARAVE
Usposabljanje za Varuha gorske narave

Seminarska naloga

Arnika na Pohorju in njena ogroženost

Vir: LIFE to Grasslands

Avtor: Nataša Jeram
PD Fram
maj - september 2025

Mentor: Dušan Klenovšek

Kazalo vsebine

1. Uvod	3
2. Botanični opis	4
Morfološke značilnosti.....	4
Rast in razmnoževanje.....	4
Zdravilne lastnosti in uporaba	5
3. Razširjenost na Pohorju	5
Glavna nahajališča	5
Številčnost populacije	6
Ekološki pomen Pohorja	6
Projekcija do leta 2050	8
4. Pravna zaščita in status	8
Natura 2000	8
Evropska unija.....	9
Primerjava s tujino	9
5. Dejavniki ogroženosti.....	10
6. Posledice izgube	11
7. Rešitve in varstveni ukrepi	12
Upravljanje travnikov:	12
Habitatni in družbeni ukrepi:	13
Genetska in semenska ohranitev	13
8. Dobre prakse in inovativni pristopi varstva	13
Primeri dobrih praks	13
Predlog inovativnih praks za Pohorje:	14
9. Sklep	15
Viri in literatura:	16
Viri slik (javne fotografije)	16

Kazalo slik

Slika 1: Znak PD Fram, Arnika - simbol Pohorja	3
Slika 2: Arnika montana, botanični atlas	4
Slika 3: Arnika na travišču, foto Peter Lep	4
Slika 4 Travišče z arniko, foto Peter Lep	6
Slika 5 Pohorska planja z arnikami, Life to Grasslands	6
Slika 6 Polje s sorto Arbo, Avstrija	9
Slika 7 Košnja na tradicionalen način, Rogla, Life to Grasslands	12
Slika 8 Projekt sedanjosti.....	14
Slika 9 Projekt prihodnosti?	14

1. Uvod

Ker je arnika zaščitni znak našega planinskega društva, želim v nalogi preveriti morebitno ogroženost arnike na Pohorju in raziskati možne rešitve za njeno varovanje in ohranitev.

Arnika (*Arnica montana* L.) je ena najbolj prepoznavnih zdravilnih rastlin Evrope. Zaradi svojih učinkovin ima dolgo tradicijo v ljudskem zdravilstvu in sodobni fitoterapiji. V Sloveniji je arnika tesno povezana s kulturno krajino, saj raste na območjih, kjer je človek stoletja ohranjal **ekstenzivno kmetijstvo** in s tem ustvarjal pogoje za vrstno bogata travišča.

Poleg Pohorja, kjer so populacije najobsežnejše in najbolj strnjene, jo v Sloveniji najdemo še na **Jelovici, Pokljuki, Veliki planini, Kočevskem** ter ponekod v **Juljskih Alpah**. Drugod so njena rastišča redkejša in bolj razdrobljena, kar povečuje ranljivost teh populacij. Prav zaradi tega je **Pohorje prepoznano kot ključno območje ohranitve arnike v Sloveniji in srednji Evropi**.

Čeprav je arnika simbol zdravja in naravne lepote, je hkrati tudi **ogrožena vrsta**. Občutljiva je na spremembe rabe tal – izgine z gnojenih travnikov, ne prenese apnenja, pa tudi opuščanje košnje in paše vodi v postopno zaraščanje habitatov. Dodatno jo ogrožata turizem in podnebne spremembe, ter nabiralništvo. Zato je arnika v Sloveniji **zakonsko zavarovana**, njena dolgoročna prihodnost pa je neposredno odvisna od ohranitve tradicionalnih travišč.

Arnika na Pohorju ni zgolj naravni okras, temveč **kazalnik ravnovesja med človekom in naravo**. Njena navzočnost pomeni, da so travniki še vedno zdravi, njena odsotnost pa je prvi znak degradacije krajine.

Slika 1: Znak PD Fram, Arnika - simbol Pohorja

2. Botanični opis

Morfološke značilnosti

Arnika (*Arnica montana*) je dišeče trajno zelišče iz družine nebinovk. Zraste od 20 do 60 cm visoko. Korenika je kratka in olesenela, iz nje izraščajo korenine. Steblo je pokončno in rahlo dlakavo, listi v pritlični rozeti so zgoščeni, stebelni listi so nasprotni in ožji, v 1 – 3 parih. Cvetovi so veliki, živo rumeni, s koški premera 5 – 8 cm, po 1 -3 na vrhu stebela. Cvetijo od junija do avgusta, pri čemer višina nadmorske lege močno vpliva na čas cvetenja (na Pohorju največkrat julija). Plodovi so dlakave rožke z značilnim kodeljcem, ki omogoča raznašanje semen z vetrom. Dlakavi listi in stebela zmanjšujejo izhlapevanje in ščitijo pred mrazom.

Slika 3: Arnica montana, botanični atlas

Slika 2: Arnika na travšču, foto Peter Lep

Rast in razmnoževanje

Arnika uspeva na **kislih, hranilno revnih tleh** (pH 4,5–5,5), na travnikih in planjah v višinskem pasu **600 – 1.500 m**, optimalno 800 – 1.200 m. Najbolje raste na **traviščih s tradicionalno ekstenzivno rabo**, kjer ni gnojenja, zgodnje košnje ali apnenja.

Razmnožuje se **generativno** s semeni, ki jih raznaša veter, a je kalitev zahtevna – uspe le ob zadostni vlagi in svetlobi. Zato so populacije občutljive na spremembe rabe tal. Poleg tega se arnika širi tudi **vegetativno** s koreniko, kar omogoča njeno dolgoročno preživetje na ustaljenih rastiščih, tudi ob slabši semenski obnovi.

Navadna arnika je **v Evropi endemična** vrsta, večinoma se pojavlja na vrstno bogatih traviščih skupaj z navadnim volkom (*Nardus stricta* L.). Nekatera njena druga poimenovanja: gorski tobak, sv. Antona roža, zlatnica (delno), sončnica (delno), moravka.

Zdravilne lastnosti in uporaba

Arnika je cenjena zdravilna rastlina z izrazitim protivnetnim in protibolečinskim delovanjem. Cvetovi vsebujejo helenalin, flavonoide in eterična olja, ki zmanjšujejo otekline, pospešujejo prekrvavitev in celjenje poškodb. Najpogosteje se uporablja zunanje v obliki mazil, tinktur in obkladkov pri udarninah, zvinih ter pri bolečinah v mišicah in sklepih. Notranja uporaba je zaradi toksičnosti nevarna, zato se v medicini uporablja le razredčeno (homeopatija).

Stari Pohorci pravijo, da je arniko bolje pustiti, kjer raste, »da ta zdravi travnik in ljudi že samo s svojo prisotnostjo«.

3. Razširjenost na Pohorju

Pohorje je s svojimi približno 840 km² eno največjih sklenjenih gozdnatih območij v Sloveniji, ki se razteza med Dravsko in Mislinjsko dolino na severu ter Dravskim poljem in Savinjsko dolino na jugu. Njegovo naravno podobo določajo **silikatna podlaga** (granodiorit, tonalit, glinenci), ki ustvarja **kisla tla**, obilna količina **padavin** (1.200–1.500 mm letno), razmeroma nizke **temperature** zaradi nadmorske višine med 800 in 1.500 m ter preplet gozdov, barij in prostranih travnikov.

To je poseben habitat, strokovno poimenovan **vrstno bogata travišča** s prevladujočim navadnim volkom (*Nardus stricta*). Ta travišča so prepoznavna po bogastvu pisanih cvetlic, med katerimi posebej izstopata arnika in panonski svišč.

Podobne travnike najdemo tudi drugod po Sloveniji (Karavanke, Smrekovško pogorje, Banjšicah, Porezen, in druge), vendar so prav na Pohorju ohranjeni v največjem obsegu in s tem ključni za dolgoročno varstvo arnike.

Glavna nahajališča

Najdemo jo predvsem na višjih legah (nad 1000 m), na kisljih travnikih, pašnikih in barjih. Najpomembnejša nahajališča so v okolici **Ribniške koče**, **Lovrenških jezer**, **Črnega jezera**, **Rogle**, **Osankarice**, **Peska** ter na vzhodnem in severnem delu Pohorja (Oplotniško Pohorje, Planje nad Mislinjsko dolino). Arnika se tu pojavlja mešano z

drugimi redkimi vrstami, npr. rumenim sviščem (*Gentiana lutea*), kar povečuje naravovarstveni pomen teh travnikov.

Slika 4 Travišče z arniko, foto Peter Lep

Slika 5 Pohorska planja z arnikami, Life to Grasslands

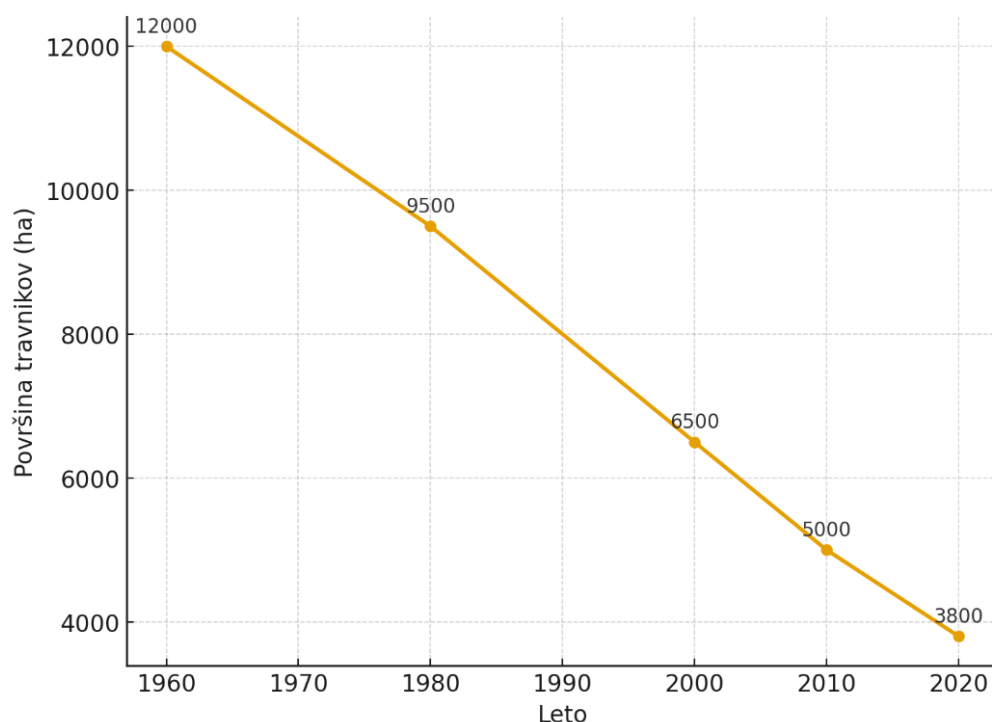
Številčnost populacije

Po ocenah botanikov je na Pohorju več deset tisoč osebkov arnike, kar predstavlja največjo strnjeno populacijo v Sloveniji. Kljub temu je trend negotov - na nekaterih območjih (npr. Rogla–Lovrenška jezera) je populacija stabilna, drugod pa se opazi upadanje zaradi opuščanja košnje in posledičnega zaraščanja.

Ekološki pomen Pohorja

Pohorje zaradi velike populacije deluje kot **genska banka** arnike v Sloveniji in širše, omogoča preživetje vrste v velikih, povezanih populacijah, ohranja gensko stabilnost rastlin in specifičnih rastišč (revna travišča, visoka barja, gozdni robovi).

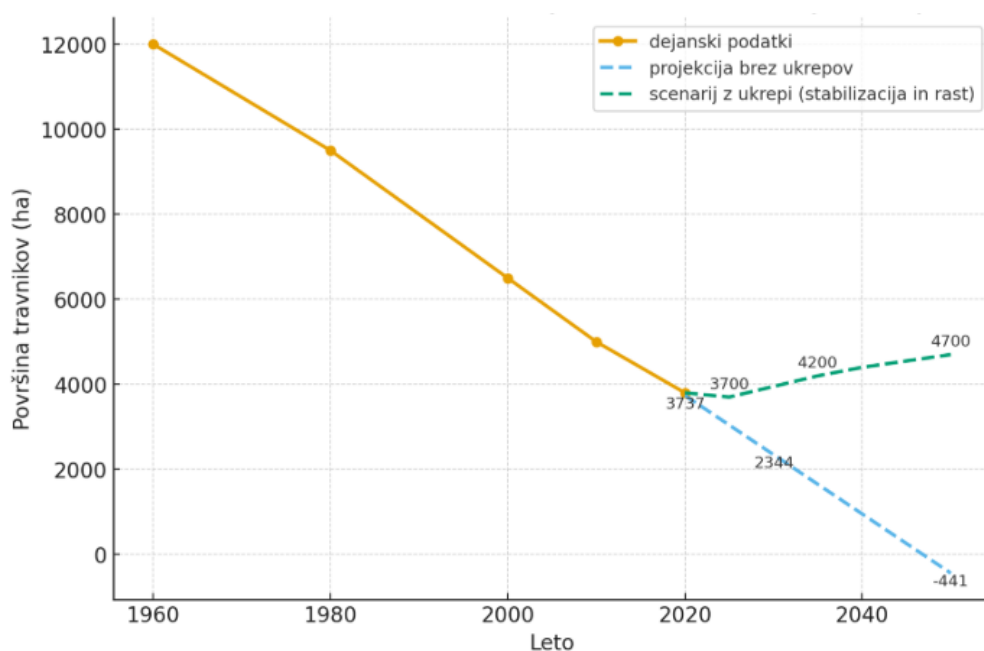
Graf1: **Upadanje površin ekstenzivnih travnikov (1960 – 2020)**

Graf prikazuje krčenje Pohorskih travnikov od 1960 do 2020. Spremenjena raba tal tako močno vpliva na ogroženost arnike.

(vir: lastna izdelava, povzeto po kmetijskih statistikah in monitoringu Natura 2000)

Graf 2: Površine ekstenzivnih travnikov na Pohorju - **Projekcija 2050 - brez in z ukrepi**

(vir: lastna izdelava, povzeto po kmetijskih statistikah in monitoringu Natura 2000)

Projekcija do leta 2050

- **Projekcija brez ukrepov:** nadaljnji padec pod 2.500 ha do 2035 in **kritično stanje** do 2050,
- **Scenarij z ukrepi:** stabilizacija pri 3.700 ha okoli 2025, nato **počasna rast** do 4.700 ha do 2050.

Projekcija jasno pokaže, da **brez ukrepov** lahko arnika izgubi več kot polovico sedanjih habitatov do sredine stoletja.

Če se trend nadaljuje, bi lahko površina ekstenzivnih travnikov na Pohorju padla pod 2000

ha, kar bi pomenilo drastično zmanjšanje habitatov za arniko.

4. Pravna zaščita in status

Arnika je v Sloveniji zavarovana rastlinska vrsta od leta **2004** z **Uredbo o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah** (Ur. l. RS, št. 46/2004), kjer je uvrščena v skupini:

C – dovoljen odvzem iz narave in izkoriščanje

To je kontroliran odvzem in izkoriščanje za druge namene (npr. raziskovalne, komercialne), vendar le z dovoljenjem ministrstva. Dovoljenje se izda, če se s tem ne ogrozi ugodnega stanja populacije.

O – rastlinske vrste, pri katerih je za osebne namene dovoljen odvzem iz narave in zbiranje nadzemnih delov, razen semen oziroma plodov

To je nabiranje/zbiranje cvetov in listov le za osebne namene. Dovoljena dnevna količina odvzema je šopek (število rastlin, ki jih lahko oseba drži med palcem in kazalcem). Prepovedano je izkopavanje rastlin (koreniki), nabiranje semen/plodov.

Arnika je dodatno uvrščena tudi na **Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk Slovenije (2002)** v kategorijo **ranljiva (Vulnerable – VU)**, kar pomeni, da je vrsta v Sloveniji ogrožena zaradi zmanjševanja habitatov in bi lahko ob nadaljevanju negativnih trendov v prihodnjih desetletjih prešla v višje kategorije ogroženosti.

Natura 2000

Velika večina rastišč na Pohorju je vključena v posebno varstveno območje (SPA) in posebno ohranitveno območje (SCI) Pohorje (SI3000272), predvsem zaradi prisotnosti redkih habitatov (kisla nardovska travišča - življenjski prostor) in drugih redkih vrst. Arnika ima tukaj status **prednostne** vrste, kar pomeni, da je za njen obstoj **nujno potrebno aktivno varstvo**. V okviru programa Natura 2000 so določeni ukrepi in predpisani varstveni cilji, ki zavezujejo tako lastnike zemljišč kot državo:

- ohranjanje ekstenzivne košnje (po 1. juliju),
- prepoved gnojenja in apnjenja na travnikih,

- preprečevanje zaraščanja travnikov s smreko in borovnico,
- nadzor nad nabiranjem rastlin za zeliščarstvo.

Evropska unija

Arnika je v **Direktivi o habitatih** (92/43/EGS), uvrščena med vrste, katerih habitate je treba varovati (Aneks V – vrste, katerih odvzem iz narave in izkoriščanje lahko zahteva posebno upravljanje). V praksi to pomeni, da države članice spremljajo populacije in preprečujejo prekomerno izkoriščanje (npr. nabiranje v komercialne namene le, če ne ogroža populacij in obstajajo načrti trajnostnega upravljanja).

Arnika je vključena tudi v **CITES** (mednarodna konvencija o trgovini z ogroženimi vrstami), saj je komercialno zanimiva v farmaciji in kozmetiki.

Primerjava s tujino

Države imajo različne pristope upravljanja, npr.:

Nemčija: arnika je sicer strogo zaščitena, a v določenih regijah se jo lahko nabira pod strogim nadzorom. Razvijajo gojenje arnike na plantažah, za razbremenitev naravne populacije.

Švica: arnika je zaščitena, lokalne skupnosti imajo ponekod dovoljeno omejeno nabiranje za lastne potrebe.

Avstrija: razvili so sorto Arbo, ki je prilagojena kmetijski pridelavi in namenjena farmacevtski uporabi. S tem so zmanjšali pritisk na naravne populacije.

Francija (Pireneji): arnika je zaščitena, vendar imajo zadruga dovoljeno nabiranje v strogo nadzorovanih kvotah

Slika 6 Polje s sorto Arbo, Avstrija

5. Dejavniki ogroženosti

Arnika na Pohorju je občutljiva vrsta, ki hitro izgine ob spremembah rabe tal. Največje grožnje so:

- **Intenzivno kmetijstvo** – gnojenje (N, P) povzroči rast konkurenčnih trav, ki arniko zasenčijo, apnenje dvigne pH rastišča, ki arniki ne ustreza, ter zgodnja in večkratna košnja prekineta cvetenje in semenje. Hitro izginjanje arnike: 1 - 3 letih opazno upade, v 3 – 5 letih pogosto izgine iz sestoja.
- **Opuščanje rabe –zaraščanje:** travniki brez košnje in paše se hitro zaraščajo, poveča se višina stare stelje, ki zasenči kaljenje, sledi zaraščanje z visokimi travami, nato z grmovjem (brini, borovnice) in smreko, arnika zaradi sence ne more kaliti. Po 5 - 10 letih se travnik že izrazito zaraste, po 10 -20 travnik izgine.
- **Turizem in infrastruktura** – teptanje ob poteh, kolesarskih progah in smučiščih privede do mehanskih poškodb (do 5 m stran od poti), zasneževanje z umetnim snegom zadrži hranila, prinese alkalne snovi (Ca/Mg), gradnja cest in servisnih cest uničujejo habitate in drobijo populacije. Zmanjša se pestrost travišč, poveča se golota tal ob poteh
- **Nabiranje** – je bilo v preteklosti velik problem, danes je omejeno na odvzem cvetov in listov v minimalnih količinah za osebni namen (korenike in semena - prepovedano!), za druge namene le z dovoljenjem ministrstva. Nabiranje cvetov prepreči semenje, izkop korenik pa vegetativno razmnoževanje, oboje skupaj povzroči izčrpavanje posebej pri malih zaplatah – opazno po turistični sezoni.
- **Podnebne spremembe** – premikajo optimalni pas rastišča višje, populacije na nižjih višinah so ranljivejše, suše in izrazito deževje povzroči upad odpornosti, večji pojav arnikove muhe (zmanjša se kaljivost rožk) ali plesni, prihaja do neskladja z opraševalci (topla pomlad premakne cvetenje), zmanjša se uspešnost razmnoževanja.
- **Genetska izolacija** – razdrobljene populacije, manj semen, ki uspešno kalijo, so bolj ranljive in manj prilagodljive na spremembe.
- **Depoziti dušika iz zraka** – skriti vir eutrofikacije (obremenitev ekosistema s hranili, npr. dušikovi oksidi, amonijeve spojine) s spiranjem z dežjem ali neposredno iz zraka, povečana rast višjih trav (senčenje) in spremeni pH in kemije tal, postopna izguba habitata.
- **Delovanje več dejavnikov hkrati:**
 - **N + apno + zgodnja košnja** → trojna kombinacija, ki vodi v hiter kolaps arnike
 - **Opuščanje rabe + depoziti N** → visoka ruša, debela stelja, svetlobni limit → ni novih sadik.

- **Fragmentacija + nabiranje** → zamik cvetenja in nizka gostota cvetov zmanjša privlačnost za opraševalce → dodatno nižji število rožk

Skupna značilnost vseh dejavnikov je, da zmanjšujejo površino in kakovost ekstenzivnih travnikov, zmanjšujejo število uspešnih kalic, kar vodi v zmanjšanje populacij in dolgoročno ogroženost vrste.

6. Posledice izgube

Izguba arnike ne pomeni le izginotja ene rastlinske vrste, temveč celotnega ekosistema kislih travnišč, **ključna je za ohranjanje narave, identitete in trajnostnega razvoja Pohorja.**

Izginotje arnike s Pohorja bi imelo **ekološke, kulturne in ekonomske posledice:**

- **Ekološke:** arnika je bioindikatorska vrsta vrstno bogatih, kislih, ekstenzivno obdelovanih travnišč. Njena odsotnost pomeni, da se je habitat spremenil – bodisi v smeri povečanega gnojenja ali pa postopnega zaraščanja. Travniki z arniko so botanično izjemno pestri, poleg arnike tam uspevajo redke orhideje (majska prstasta kukavica, dvolistni vimenjak), zdravilne vrste (rumeni svišč) in številne kisloljubne trave in mahovi. Izginotje arnike je pogosto znak, da celoten travniški ekosistem propada. Arnika je pomembna medonosna rastlina za čebele, čmrlje in metulje. Njeno izginotje pomeni izgubo vira hrane v kritičnem poletnem času za opraševalce.
- **Kulturne in družbene:** travniki z arnikami so simbol krajinske identitete Pohorja in del ljudske zeliščarske dediščine (arnikovih obkladkih za udarnine) - izguba elementa nesnovne dediščine, osiromašenje kulturne krajine. Arnika je za poučevanje zelo primerna, ker se jo enostavno prepozna in predstavi njen neokrnjen specifični habitat, ima veliko izobraževalno vrednost → **koš simbol varovanja narave.**
- **Ekonomske:** Turizem se na Pohorju predstavlja z gozdovi, barji in cvetočimi travniki – brez arnike so ti manj privlačni, Ohranitev ekstenzivnih travnikov z arnikami omogoča kmetom dostop do posebnih finančnih podpor (KOPOP, Natura 2000 plačila). Izginotje arnike pomeni tudi izgubo teh podpor.
- **Ekosistemske** - ekstenzivni travniki pripomorejo k stabilnejšemu ekosistemu – boljše zadrževanje vode, preprečevanje erozije, vzdrževanje opraševalskih poti. Njihovo izginotje bi povečalo stroške za vodno gospodarstvo, kmetijstvo in varstvo pred erozijo.

7. Rešitve in varstveni ukrepi

Najbolj učinkoviti ukrepi so povezani s podporo tradicionalnim kmetijskim praksam: pozna košnja, ekstenzivna paša in prepoved gnojenja. Pomembno je tudi odstranjevanje grmovja, ki zarašča travnike, ter preprečevanje melioracij.

Na ravni varstvenih politik je ključno, da se kmetom zagotovi finančne spodbude za ohranjanje arnikovih travnikov. Prav tako so pomembni projekti ozaveščanja, ki lokalnim prebivalcem pokažejo vrednost arnike kot naravne in kulturne dediščine.

Slika 7 Tradicionalna košnja, Rogla, Life to Grasslands

Rešitve in ukrepe za ohranitev arnike na Pohorju lahko strnemo sledeče:

Upravljanje travnikov:

- **Pozna košnja** (po 15.juliju/avgust), največ enkrat letno, z 5-10 % nepokošene površine kot zavetje za opraševalce., košnja s kosami ali lahкими stroji, višina rezi vsaj 10 cm
- **Ekstenzivna paša** z nizkim številom glav (do 0,5 goveda / ha, do 5 ovc / ha), brez prekomernega teptanja.
- **Prepoved gnojenja in apnenja**, t. j. brez mineralnih gnojil in gnojevke, saj arnika uspeva le na kislih, revnih tleh, stroga prepoved apnenja, ker dviga pH arnika izgine
- **Odstranjevanje zaraščanja**, redno odstranjevanje mladih smrek, malin, borovnic, vrb (smreka, borovnica, grmovje), da ostanejo travniki odprti, najbolje spomladi ali jeseni

Habitatni in družbeni ukrepi:

- **Povezovanje travnikov** s ustvarjanjem koridorjev (pokošene ali pašne površine) za lažji prehod opraševalcev, obnova degradiranih travnikov z metodami prenašanja sena,
- **Zmanjševanje gradnje** novih cest, poti, prog na habitatnih območjih
- **Usmerjanje turizma**, poti naj vodijo stran od največjih populacij, sezonsko zapiranje travnikov, izobraževalne table, učne poti npr. »Po sledih arnike«,
- **Nadzor**, redni terenski pregledi varuhov narave, prostovoljcev, ozaveščanje, pritegnitev šol, vrtcev in drugih organizacij (npr. posvojitev travnika)
- **Monitoring populacij** in tal, merjenje pH tal, kartiranje in spremljanje z droni
- Vključevanje lokalnih kmetov z **Natura 2000 plačili**

Genetska in semenska ohranitev

- **Semenska banka** – shranjevanje lokalnih semen v botaničnih vrtovih (Botanični vrt v Pivoli; FKBV)
- **Trajnostna pridelava**, možnost razvoja na osnovi gojenih rastlin za uporabo v farmaciji in kozmetiki, pritegniti sodelovanje lokalne Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede, ohranitev naravne populacije

8. Dobre prakse in inovativni pristopi varstva

Varstvo arnike na Pohorju se lahko naslanja na izkušnje iz Evrope in Slovenije ter jih nadgradi z inovativnimi pristopi. Uspešni modeli združujejo varstvo, finančne spodbude, lokalno vključevanje, trajnostno pridelavo in inovacije.

Primeri dobrih praks

- V Sloveniji je projekt **LIFE to Grasslands** pokazal, da pogodbeno varstvo, pozna košnja, odstranjevanje grmovja, uvajanje metode zelene senožeče, ozaveščanje lokalnih skupnosti in vključevanje kmetov učinkovito ohranja travnike, populacije so stabilnejše, travniki so vrstno bogati.
- **Kmetijsko-okoljsko-podnebna plačila** (KOPOP) in ukrepov Natura 2000 lastniki travnikov na Pohorju dobijo podporo za pozno košnjo, brez gnojenja in ekstenzivno rabo.
- V Nemčiji (Bavarska) so imeli v 20.stoletju drastičen upad arnike zaradi gnojenja. To jih je vodilo v **razvoj nasadov** arnike (sorta *Arbo*) za farmacijo, kar je zmanjšalo nabiralni pritisk na divje populacije.

- V Franciji (Pireneji) lahko lokalne zadruga izvajajo **nadzorovano nabiranje** z omejenimi kvotami, režajo samo koške, nabiranje je omejeno na nekaj dni v letu. Populacije ostajajo stabilne, lokalni skupnosti je omogoča dodaten dohodek
- V Avstriji (Tirolska) kmetje prejemajo **plačila za ekstenzivno košnjo in prepoved gnojenja**, populacije arnike ostajajo stabilne.

Predlog inovativnih praks za Pohorje:

- **Nove tehnologije:** droni in sateliti za monitoring, geografski informacijski sistemi, za ustvarjanje modelov za napovedi razširjenosti, senzorji tal za spremljanje pogojev, bi lahko pripomogle k obnovi in ponovnemu oživljanju
- **Družbene inovacije:** akcije »posvoji travnik« -aktivno vključevanje in sodelovanje lokalnih skupnosti, izobraževalni turizem z učnimi potmi in dogodki (npr. *Arnikin dan*).
- **Gospodarski razvoj:** trajnostna pridelava arnike in razvoj blagovne znamke »Pohorska arnika« za farmacijo, kozmetiko in turizem.
- **Raziskave:** genske banke semen in eksperimentalna polja za preizkus različnih režimov upravljanja.

Slika 8 Projekt sedanjosti

Slika 9 Projekt prihodnosti?

9. Sklep

Arnika (*Arnica montana*) je ena najbolj prepoznavnih rastlin evropskega gorskega sveta in značilna spremljevalka dišečih pohorskih travišč. Njeni živo rumeni cvetovi so simbol naravne lepote in nas hkrati opozarjajo, kako krhki so travniški ekosistemi, ki izginjajo zaradi opuščanja tradicionalne rabe tal, hitrega zaraščanja, intenzivnega kmetijstva, naraščajočega turizma in podnebnih sprememb. Čeprav je arnika na rdečem seznamu kot ranljiva vrsta in je bila zaščitena leta 2004, pravna zaščita sama po sebi ni dovolj, če ne bomo spremenili načina razmišljanja in ukrepali.

»Če arniko izkoplješ, se travnik užali in več ne rodi,« so rekli stari ljudje. Danes arnike sicer ne izkopavamo, a naš malomaren odnos do njenega doma – travišča – ima enak učinek, kot da bi jo. Naj temu ne bo tako.

Rešitve niso odvisne zgolj od zakonodaje in državnih programov, temveč tudi od nas samih. Vsak posameznik lahko prispeva k varstvu arnike tako, da ne nabira cvetov v večjih količinah, spoštuje označene poti in se izogiba teptanju rastišč. Planinska društva pa lahko kot aktivni partnerji prispevajo k zaščiti in ohranjanju teh občutljivih habitatov z urejanjem in označevanjem poti, ozaveščanjem pohodnikov, organizacijo prostovoljnih akcij odstranjevanja zaraščanja ter sodelovanjem pri pogodbenem varstvu travnikov.

Arnika nas uči, da so višinski travniki živi le, če jih človek uporablja na trajnosten, spoštljiv in odgovoren način. Njeno varstvo je skupna naloga vseh – obiskovalcev, planincev, kmetov, naravovarstvenikov in domačinov. Samo s sodelovanjem in povezovanjem bomo lahko ohranili dišeče pohorske planje tudi za prihodnje rodove.

Arnika je najlepša tam, kjer raste, pustimo jo travniku ter s seboj vzemimo le fotografijo.

Viri in literatura:

- Uredba o zavarovanih prstoživečih rastlinskih vrstah (Ur. l. RS, št. 46/2004 s spremembami)
- Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk Slovenije (Uradni list RS, št. 82/2002)
- Natura 2000 območja v Sloveniji – podatkovna zbirka ARSO
- Projekti: LIFE to Grasslands (2018–2023), Zavod RS za varstvo narave
- Čuš, M. (2017): *Arnika na Pohorju – naravovarstveni vidik*. Gradivo ZRSVN, MB
- Gabrovec, M., Kladnik, D., Urbanc, M. (2011): *Slovenska krajina in njena raba*. Geografski vestnik 83-2: 9–28
- Jemec Žiga (20214): Vrednostenje naravnih rastišč navadne arnike (*Arnica montana* L.), magistrsko delo
- Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (*Direktiva o habitatih*)
- Projekti EU:
 - *Arnica montana* Bayern (Nemčija – razvoj nasadov),
 - *Arnica des montagnes* (Pireneji, Francija – zadruge in kvote),
 - Avstrijski programi ÖPUL (plačila za ekosistemske storitve).
- Atlas flore Slovenije (2019, dopolnitve): podatki o razširjenosti arnike
- Euro+Med PlantBase – taksonomski podatki o rastlinah Evrope
- EUNIS habitat classification – opisi habitatnih tipov (6230*: kisl nardovska travišča)

Viri slik (javne fotografije)

- Wikimedia Commons (fotografije arnike, botanične ilustracije).
- LIFE to Grasslands – javno dostopne projektne fotografije habitatov in košnje.
- Lep Peter, osebni arhiv – slika arnike na travišču
- Lastna ilustracija